

**GENEL
UYGARLIK
TARİHİ**

KISA ÖZET

KOLAYAOF

1. Ünite – Dünyanın Oluşumu, Eski Mezopotamya ve Eski Mısır Tarihi ve Uygarıkları

DÜNYA VE CANLILARIN OLUŞUMU

Dünya 4.5 milyar yıl önce gaz ve toz bulutlarından meydana gelmiştir. Dünya üzerinde tek hücreli canlılar yaklaşık 3.6 milyar yıl önce, çok hücreli canlılar ise 1.7 milyar yıl önce ortaya çıkmıştır. Günümüzden yaklaşık 570 milyon yıl önce Birinci Zaman (Paleozoyik)'da bitkiler ve hayvanlar dünyada görülürler. İkinci Zaman'da (Mezozoyik), günümüzden 230 milyon yıl önce dinazorlar, 220 milyon yıl önce de memeliler görülmeye başlar. Bu dönemin sonlarında yaklaşık 65 milyon yıl önce dinazorların soyu tükenmiştir. Dördüncü zaman Pleistosen ve Holosen olmak üzere iki evrelidir. Günümüzden 2 milyon yıl kadar önce başlayan Pleistosen dönem 10 bin yıl öncesine kadar devam eder ve Paleolitik (Eski Taş) Çağ bu dönemde yaşanmıştır. Holosen dönem ise günümüzden 10 bin yıl önce başlar ve günümüzde de devam etmektedir.

Bütün insan türleri Paleolitik Çağ'da görülmüştür. Alt Paleolitik Çağ'da (G.Ö. 2.500.000-200.000) homo habilis, homo rudolfensis, homo erectus, homo ergaster ve homo heidelbergensis; Orta Paleolitik Çağ'da (G.Ö. 200.000-40.000) homo neanderthalensis ve homo sapiens; Üst Paleolitik Çağ'da (G.Ö. 40.000-12.000) da homo sapiens türü insanlar görülmüşlerdir.

MEZOPOTAMYA'NIN COĞRAFİ YAPISI

Dicle (idiglat) ve Fırat (Purattu) nehirleri Mezopotamya'ya hayat verir. Eskiçağ'da Dicle ve Fırat, bugün denize döküldükleri noktadan 200 km daha içeride birbirlerinden ayrı olarak Basra Körfezi'ne dökülmekteydiler. Nehirlerin getirdiği alüvyon nedeniyle deniz dolmuş, nehirler yatak değiştirip birleşerek fiattülarap Nehri'ni oluşturmuşlardır. Zagros etekleri Paleolitik Çağ'dan itibaren insanların yaşadığı bir bölge olmuştur. Barda-Balka kamp alanı ve fianidar Mağarası Paleolitik Çağ insanlarının önemli yaşam alanlarıdır. Mezolitik ya da Epipaleolitik Çağ'ın özelliklerini gösteren kültürler Doğu Akdeniz kıyısında saptanan Kebara ve Natufyen kültürleridir. Hassuna, Samarra, Halaf ve Ubeyd Mezopotamya'nın Neolitik ve Kalkolitik Çağ'larındaki önemli kültürlerdir. Bölgenin bir sonraki evresi Uruk Dönemi (MÖ. 4000-3100) dir. MÖ. 3200'de rahipler, ekonomik kayıtların tutulması sırasında yazıyı geliştirmişlerdir.

Mezopotamya'nın tarihi dönemleri:

Sümerler ile başlar ve sırasıyla, Erken Hanedanlar Dönemi (MÖ. 2900-2350), Akkadlar (MÖ. 2350-2150), Yeni Sümer Dönemi (III. Ur Sülalesi) (MÖ. 2112- 2000), Assurlular ve Babilliler, Kassitler, Assur ve Urartu Krallıkları, Yeni Babil Devleti (MÖ. 612- 539) birbirini takip eder. Mezopotamya, MÖ. 539- 331 tarihleri arasında Pers Devleti'nin bir parçası olmuştur. Daha sonra bir süreiskenderimparatorluğu'nun, Büyükiskender'in MÖ. 323 yılında ölümünden sonra Selevkosların eline geçmiştir. Romalılar, Mezopotamya'nın kuzeybatı bölümünü kısa bir süre (MS. 115-117) egemenlikleri altına almışlardır. MS. 226-640 tarihleri arasında Sasaniler, son olarak da MS. 640'larda Araplar Mezopotamya'ya hâkim olmuşlardır.

Eski Mezopotamya'nın Devlet Yönetimi:

Devlet Yönetimi: Sümerlerde yönetimle ilgili En (Bey), Ensi (Vali) ve Lugal (Kral) gibi unvanlar karşımıza çıkmaktadır. Akkad egemenliğinde merkezî krallık yönetimi görülür. Akkadlar devletlerini merkezî sistemle yöneterek bütün dünyayı yönetme düşüncesini geliştirmişlerdir. Daha sonraki Yeni Assur Devleti ve Pers Dönemi kralları da ülkelerini mutlak monarşi sistemiyle yönetmişler, ülkelerinin topraklarını eyaletlere bölerek başlarına valiler atamışlardır.

Eski Mezopotamya'da Hukuk:

Hukuk: Sümerlerde adaletin koruyucusu olarak Güneş tanrısını (UTU) kutlamaktaydılar. Adaletin yeryüzündeki temsilcisi hâkimlerdi. En büyük hâkim, başyargıç ise kraldı. Fakat onun mahkemede bulunmadığı hâllerde, kralın vekilleri olarak Sukkaller davalara bakarlardı. Mahkemeler tapınağın veya şehrin kapısında yapılırdı. Mezopotamya'da bugüne kadar bulunan kanunlar yazılış sırasına göre şunlardır:

I. Sümerce Yazılı Kanunlar:

- Urukagina Kanunu
- Ur-Nammu Kanunu
- Anaitişu Kanunu
- Lipit-ıştar Kanunu

II. Akkadca Yazılı Kanunlar:

- Eşnunna Kanunu
- Hammurabi Kanunu
- Orta Assur Kanunları

Eski Mezopotamya'da Din

Din: Mezopotamya'da çok tanrılı bir din anlayışı hâkimdi. Sümerlerde her şehrin bir tanrısı vardı. Uruk'tainanna, Ur'da Nanna, Lagaş'ta Ningirsu, Nippur'da Enlil, Babil'de Marduk ve Assur'da Assur gibi. Tanrıların tapınak-ev anlamına gelen zigguratların altında yaşadığına inanılırdı. Zigguratlar tanrıların evi olması yanında yazıcı okulu, kütüphane ve arşiv işlevlerini de görmekteydi.

Eski Mezopotamya'da Kültür Ve Sanat:

Yazı ve Edebiyat: Uruk Dönemi'nin sonlarına doğru MÖ. 3200 yıllarında Uruk IV tabakasında en erken yazılı belgeler ortaya çıkar. Bunlar resim şeklindeki (piktografik) işaretlerden oluşmaktadır. Yazı yaygınlaştıkça giderek küçülmüş ve resim özelliğini kaybetmiş ve işaret kümeleri hâline gelmiştir. Bu işaretler de çiviye benzetildiği için bu yazıya çivi yazısı denilmiştir.

Sümerler yazıya kavuştuktan sonra, hatıralarındaki bütün hikâyeleri, masalları, gelenekleri, yazıya geçirmeye başlamışlardı. Sümerleri, Babilliler ve Assurlular izlemiştir.

Sümer edebî belgeleri üç grupta incelenmektedir:

1. Liturjik Eserler: Mitoslar (Adapa Mitosu, Etana Mitosu), kaside ve ağıtlar. Tanrıların insanlarla olan maceralarını anlatan edebî eserlere mitos denir. Tanrılara veya tanrılaşmış krallara ölçülü ve kafiyeli olarak yazılmış övgüler (kaside) arasında Güneş ve Adalet Tanrısı Şamaş'a veisin Sülalesi'nden İşme-Dagan'a yazılmış kasideler örnektir.
2. Epik (Destanî) Eserler: Sümerler edebiyatın her dalında ölmez eserler yaratmışlardır. Destanî (epik) şiirin mucidi de Sümerlerdir. Sümer destanları Kahramanlık Çağı (Tufan öncesi) krallarının icraatlarını anlatırlar. Bugüne kadar bu türden Sümerce 7 destan bulunmuştur:

- 1) Yaradılış Destanı
- 2) Gilgamiş Destanı
- 3) Lugalbanda Destanı
- 4) Enmerkar ve Aratta Beyi Destanı,
- 5) Ninurta Destanı
- 6) Kazma Destanı

3. Didaktik Eserler: Nesir halinde yazılmış ilmi eserler. Almanak, sözlük vs.

Eski Mezopotamya'da Bilim:

Bilim: Eski Mezopotamyalılar, MÖ. 2. Binyıldan itibaren çarpım cetvelleri, kare, karekök, küp, 2 ve 16 tabanlarında logaritma cetvelleri ile birinci ve ikinci dereceden denklemlerin çözümleri, çeşitli geometrik şekillerin alan ve hacim hesaplarını yapmışlardır. Babil matematikçileri, pi sayısını 3 olarak hesaplamalarına karşın bunun tam değerini $3 \frac{1}{8}$ (=3.125) olarak gerçek değere (3.142) çok yakın hesaplamışlardır. Sümerler, ay takvimi kullanmışlar, yılı 12 aya bölmüşlerdir. Zamanı altmış dakikalık saatlerde ölçen ilk insanlar yine Sümerlerdi. Gün kavramını da ilk kez Sümerler geliştirmiştir. Sümerler ve Babilliler, günü gündüz ve gece olmak üzere ikiye ayırıyor ve 12 çift saate bölüyorlardı. Sümerler ve Babilliler, gündüz saatlerinde saati belirlemek için güneş saatleri yapmışlar, yine gecenin ve gündüzün bölümlerinin belirlenmesinde su saatleri de kullanılmışlardır.

Eski Mezopotamya'da Sanat:

Sanat: Mezopotamya'da çanak çömlek MÖ. 7000 yıllarından itibaren üreilmeye başlar. Başlangıçta elle şekillendirilen kaplar MÖ. 4500 lerden itibaren çarkta yapılmaya başlamıştır. Neolitik Dönem'de biçimlendirilen en erken heykeller, kabartmalar, mücevher ve küçük el sanatları ile teknolojik gelişmeyi gösteren çömlekçi çarkı, araba tekerleği, saban, yelkenli tekne, yapı kemeri ve tonoz, Mezopotamyalı toplumların uygarlığa yaptıkları katkılarıdır. Mezopotamya'da Sümerlerle başlayıp Yeni Babil Dönemi'ne kadar görülen zigguratlar yanında saray yapıları da mimari açıdan güzel sanat eserlerdir. Saraylar MÖ. 3. binyılın ortalarından itibaren görülmeye başlar. Kiş Sarayı, avlular, holler, taht salonları, oturma birimleri ve depolar gibi pek çok bölümden oluşur. Bunun yanında Eşnunna Sarayı, (M.Ö. 2000), Marili Zimrilim'in Sarayı (M.Ö. 1700), Dur-Karigalzu (M.Ö. 1380), Assur, Ninive ve Babil sarayları dikkat çekicidir.

MISIR'IN COĞRAFİ YAPISI

Eski Mısır kültürü Nil Vadisi'nde gelişmiştir. Dar ve birkaç kilometre genişlikte olan vadi kuzeyde Delta Bölgesi'nden güneyde Assuan'daki Birinci Çağlayan'a kadar uzanıyordu. Mısır, kuzeydeki Aşağı Mısır (Nil Deltası) ve güneyde vadi boyunca uzanan Yukarı Mısır olmak üzere iki ayrı bölümden oluşur. Batı ve doğuda çöllerle, doğuda kıyıya paralel uzanan sıradağlarla, güneyi çağlayanlarla kuşatılmıştır. Bu bölgede bulunan kayalıklar geçişi zorlaştırmaktadır. Çağlayanların güneyinde ise Nubya yer almaktaydı. Ülkenin saldırıya en açık bölgesini kuzeyi oluşturmaktadır. İklim hemen hemen yağışsız olduğu için, toprağın verimliliği, tümüyle Nil Nehri'nin taşkınlarına bağlıydı.

Mısır'da Paleolitik Çağ'dan itibaren (MÖ. 500.000) insan toplulukları yaşamaktaydı. Yeniimparatorluk Dönemi'nin başında yerleşmiş bir geleneğe göre MÖ. 3000 yıllarında Menes adlı efsanevi bir kral, o zamana kadar ayrı krallıklar olduğu düşünülen Aşağı ve Yukarı Mısır'ı birleştirmeyi başarmıştır. Mısır Devleti'nin bu şekilde kuruluşundan Büyükiskender'in MÖ. 332 yılında Mısır'a gelişine kadar geçen süredeki Mısır tarihi, Manetho tarafından 31 sülaleye ayrılmıştır. Mısır tarihi, Erken Devir (MÖ. 3000-2650), Eski Krallık (MÖ. 2650-2134), Orta Krallık (MÖ.2040-1640), Yeni Krallık (MÖ. 1550-1070) ve Geç Dönem (MÖ. 712-332) olmak üzere dönemlere ayrılır. Firavunların güçlerini kaybettiği zamanlarda Mısır tarihinde 3 ara devir yaşanmıştır.

ESKİ MISIR KÜLTÜRÜ VE MİMARİSİ

Devlet yönetimi: Eski Mısır mutlak bir krallıktı. Devletin başında kral-firavun bulunur. Krallık genellikle babadan oğula ya da kardeşten kardeşe geçerdi. Firavundan sonra en önemli kişi, firavunun yardımcısı olan vezirdi. Vezir kral adına ülkeyi yönetirdi. 18. Sülale krallarından II. Amenofis (MÖ. 1427-1401) Dönemi'nden başlayarak yönetim sorumluluğunu ülkenin kuzeyinde ve güneyinde iki vezir paylaşmıştır. Her eyaletin başında firavun tarafından tayin edilmiş bir vali bulunurdu. Bir başka sınıf olan rahipler din gücünü ellerinde bulunduruyorlardı. Memurlar ve rahiplerin altında çok geniş bir çiftçi tabakası vardı. Bunlardan başka zanaatkârlar ve MÖ. 2. binyıldan itibaren köleler de bulunmaktaydı.

Bilim: Mısırlılar geometri konusunda ileri düzeyde bilgiliydiler. Mısır geometrisi bazı problemlerin çözümleriyle alan ve hacim ölçüsü şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Eski Mısır'da yaşayan insanlar tıp konusunda da bazı bilgilere sahiptiler. Parazit hastalıkları, verem, diş eti iltihabı yaygın görülen rahatsızlıklardı. Mısırlı doktorların kırıkları ve açık yaraları iyileştirebildikleri saptanmıştır.

Mısırlıların MÖ. 3000'lerde geliştirdikleri Mısır takvimi Dünya Kültür Tarihi açısından önemlidir. Nil Nehri'nin periyodik taşkınlarına dayanan bir takvimdir. Daha sonra önce Julius Caesar, MS. 1582'de de Papa XIII. Gregor tarafından yapılan düzeltme sonucunda, bugün hâlâ kullandığımız Gregoryen takvimi ortaya çıkmıştır. Mısırlılar basit güneş saatleri de yapmış ve kullanmışlardır.

Yazı: MÖ. 3000 yılı civarında ortaya çıkmıştır. Bu yazı hiyeroglif yazıydı. Zamanla hiyeroglif işaretlerin kısaltılmasıyla hiyeratik yazı (Kutsal Yazı) ve demotik yazı denilen yazılar kullanılmıştır.

GENEL UYGARLIK TARİHİ

Din ve Ölü Gömme: Sülalelerden önceki dönemde hayvan biçimli tanrılar vardı. Bunlar totem din inanişından kaynaklanmaktaydı. Totemler zamanla nomelerin tanrıları düzeyine yükselmişlerdir. Daha sonra tanrılar insan biçiminde düşünülünce hayvan totemlerinin bazı uzuvları insan vücuduna eklenmiştir. Böylece hayvan başlı insan vücutlu tanrı betimlemeleri ortaya çıkmıştır.

IV. Amenofis (Eknaton) Güneş Tanrısı Aton dinini önermiş ancak güneşi tek tanrı olarak kabul ettirmeye dayalı bu dini yaymakta başarılı olamamıştır. Onun ölümünden sonra eskiden olduğu gibi Amon dinine geri dönmüştür. Dinî tapınımlar rahipler tarafından yürütülüyordu. Önemli kült merkezleri arasında Heliopolis, Memfis, Abidos ve Teb şehirleri yer almaktadır. Mısırlılar daha hayattayken mezarlarını planlamaya başlardı. İnsanlar öldükten sonra, tanrılar katında ölen kişinin ölümden sonraki yaşamına karar verilen bir duruşma yapılırdı. Duruşmaya Osiris başkanlık ederdi. Ölü gömülmeden önce mumyalanır ve cesedin bozulmaması sağlanırdı. Tarih boyunca en iyi mumyaları Mısırlılar yapmışlardır.

Mimari: Eski Mısır mimarisi, anıtsal ölçekli mezarlar ve tapınak yapılarında yoğunlaşmıştır. Saray yapıları ise günümüze kadar korunamamıştır. Mezarlar; mastabalar, basamaklı piramitler, gerçek piramitler, kaya mezarları ve lahitler olmak üzere çeşitli tiplere sahiptir. Tapınaklarda ise başlangıçta yuvarlak planlı örnekler görülür. Eski Krallık'ta Güneş tapınakları, Orta Krallık'ta ölü kültü ile ilgili kaya tapınakları, Yeni Krallık'ta ise ölü kültü ile ilgili kaya tapınakları ile büyük tanrılar için inşa edilen tapınaklar önemli örneklerdir. En görkemli tapınaklar Yeni Krallık zamanında görülmektedir.

Bu Özetin tamamını,Çıkmış Sorularını,Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/genel-uygarlik-tarihi-ady212u?search=TAR116U>